

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

FINANCE, BANKING AND INSURANCE

УДК 330.332

СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНВЕСТИЦІЙ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Петро Віблій; Ольга Гриневич

Національний університет «Львівська політехніка»

Резюме. Приділено увагу та проаналізовано досвід залучення й використання інвестиційних коштів, отриманих на фінансування післявоєнної відбудови у світі. Визначено основні переваги та недоліки таких процесів у різних країнах світу, а також перспективи та проблеми залучення інвестування на післявоєнну відбудову в Україні. Досліджено вплив Плану Маршалла на економічне зростання країн Європи, який спостерігається у XXI столітті. Розглянуто досвід контролю за інвестованими коштами. Проаналізовано переваги та недоліки відбудови Європейських країн. Досліджено вплив інновацій на швидкість відновлення країни після війни та економічний розвиток, а також важливість фактора безпеки громадян, який був одним із ключових у плані відбудови Ізраїлю. Проаналізовано роль репарацій як джерела фінансування. Важливо розглянути не лише успішні кейси, але й провальні для того щоб зрозуміти що саме призвело до такого результату. Тому досліджений також негативний сценарій залучення інвестицій після воєнних дій на прикладі Боснії і Герцеговини та причини його невдачі. Вивчено досвід Південної Кореї щодо виправлення помилкової політики використання інвестицій і наслідків високого рівня корупції в післявоєнний час. Розглянуто можливість повторення таких подій в Україні. Досліджені найпривабливіші сфери для інвестування іноземними інвесторами та рівень їхньої довіри до розвитку тієї чи іншої галузі. Взято за приклад економічну реконструкцію виробничого сектора після Другої Світової війни. А також оцінено вплив воєнних дій на зміцнення акцентів фінансування. Проаналізовано важливість розвитку як великих, так і малих суб'єктів господарювання. Здійснено оцінювання ефективності роботи Національної ради з відновлення України від наслідків війни, а також розглянуто варіанти міжнародних органів контролю за інвестованими коштами та дотримання планів щодо відбудови. Маючи багато кейсів післявоєнної відбудови у світі потрібно взяти від них все найкраще та розробити власний. Зменшення податкового навантаження, створення умов для надходження інвестицій, розвиток людського капіталу, створення умов для чесної конкуренції, розвитку приватизації, модернізація – це те, на що повинна орієнтуватися наша країна у післявоєнній відбудові.

Ключові слова: післявоєнна відбудова, інвестиції, фінансування, інновації.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.076

Отримано 16.09.2022

UDC 330.332

GLOBAL EXPERIENCE OF POST-WAR RECONSTRUCTION INVESTMENTS

Petro Viblyi; Olha Hrynevych

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

Summary. This article focuses on and analyzes the experience of attracting and using investment funds received for financing post-war reconstruction in the world. The main advantages and disadvantages of such

processes in different countries of the world, as well as the prospects and problems of attracting investment for post-war reconstruction in Ukraine, are determined. The impact of the Marshall Plan on the economic growth of European countries observed in the XXI century is studied. The experience of controlling invested funds is considered. The advantages and disadvantages of the reconstruction of European countries are analyzed. The influence of innovations on the speed of the country's recovery after the war and economic development, as well as the importance of the factor of citizen security, which was one of the key factors in Israel's reconstruction plan, were studied. The role of reparations as a source of financing is analyzed. It is important to consider not only successful cases, but also unsuccessful ones in order to understand what exactly led to such a result. Therefore, the negative scenario of investment attraction after military actions on the example of Bosnia and Herzegovina and the reasons for its failure were also investigated. The experience of South Korea in correcting the wrong investment policy and the consequences of a high level of corruption in the post-war period is studied. The possibility of repeating such events in Ukraine was considered. The most attractive areas for investment by foreign investors and the level of their confidence in the development of this or that industry were studied. The economic reconstruction of the production sector after the Second World War was taken as an example. And the influence of military operations on the shift in funding emphasis was also assessed. The importance of the development of both large and small economic entities is analyzed. An assessment of the effectiveness of the work of the National Council for the Recovery of Ukraine from the War was carried out, as well as options for international control over invested funds and compliance with reconstruction plans were considered. With many case studies of post-war reconstruction in the world, we should take the best from them and develop our own. Reducing the tax burden, creating conditions for inflow of investments, development of human capital, creation of conditions for fair competition, development of privatization, modernization are factors on those our country should focus in post-war reconstruction.

Key words: *post-war reconstruction, investments, financing, innovations.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.076

Received 16.09.2022

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року російська федерація безпрецедентно вторгалася на територію України. Вже зараз, через півроку, ми бачимо нищівні результати вторгнення. І саме тому сьогодні – найкращий час, щоб скласти план, як залучити інвестиції в Україну після війни. Щоб якісно відбудувати нашу державу, потрібно буде врахувати багато складових: почерговість, безпека, фінансування, інноваційність та енергоефективність споруд. Однак ми не перші, хто має пройти цей шлях – світ відбудовувався після Другої Світової та інших воєн. І з цього досвіду нам, українцям, слід винести для себе уроки, аби не повторити помилки інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізування інформаційних джерел та останніх наукових публікацій свідчить про те, що питанню післявоєнної відбудови приділяється велика увага як з боку українських, так і іноземних Graciana del Castillo, Edmund S. Phelps, Богдан Т., Озимок І., Пилипенко Я., Власюк В. та ін.

Метою статті є розгляд та аналіз післявоєнних відбудов в інших країнах світу, а також перенесення цього досвіду на українські реалії.

Постановка завдання. Проаналізувати закордонний досвід післявоєнної відбудови країн, розглянути можливість імплементації Плану Маршалла для України та перспективи створення міжнародних інституцій для післявоєнної відбудови України.

Виклад основного матеріалу. Війна несе за собою повну руйнацію звичного ладу життя країни, починаючи із будівель та інфраструктури і закінчуючи економічним устроєм. Це знищення водночас є колосальною трагедією і відкриттям можливостей до створення нової, кращої держави після перемоги. В історії є достатньо прикладів успішного функціонування цілої частини світу після, здавалося б, неповоротних змін унаслідок воєнних дій.

У роки Другої світової війни було зруйновано понад десять тисяч міст і сіл, багато з них потім відновили: мешканці відбудовували свої понищені будинки, Німеччина виплачувала репарації, європейські країни отримали економічну допомогу від США у вигляді Плану Маршалла. Це була програма з відбудови Європи після Другої світової війни у 1948–1952 роках. Допомогу отримали 17 країн на суму близько 13 млрд дол США.

Варто сказати, що цей план передбачав не просто передачу країнам грошових коштів, вони повинні були спрямовуватися на відновлення промисловості. Тому європейські країни мали: полегшити обмін товарами й послугами між собою, забезпечити розвиток виробничих потужностей, вжити низку фінансових заходів для зміцнення валюти тощо.

Контролювали використання коштів спеціальні фонди, куди входили як представники влади США, так і країн Європи. План Маршалла в більшості реалізовувало підконтрольне США Управління економічного співробітництва (The Economic Cooperation Administration або ЕСА). ЕСА отримувала кошти безпосередньо від Держдепартаменту або Держказначейства, надалі гроші передавалися урядам європейських держав. Коштами спільно розпоряджалися місцеві органи влади та ЕСА. У столиці кожної країни був представник ЕСА, як правило, відомий американський бізнесмен, який консультував та контролював процес. Заохочувалося кооперативне виділення коштів, а також були скликані групи урядових, бізнесових і трудових лідерів, щоб вивчити економіку країни та побачити, де потрібна допомога. Дана програма із своєю метою впоралася на відмінно. З 1948 до 1952 промисловість у Європі зросла на 35%, а рівень доходів до середини 70-х – на 20%. Крім цього, співпраця країн стала підґрунтям для створення Євросоюзу, а США отримали нові ринки збуту [1; 2].

Згадуючи Другу світову війну неможливо забути про Ізраїль. Він становить ще один успішний приклад швидкого, а головне ефективного відновлення. У стрімкому розвитку країни допомогли кілька ключових аспектів. Перш за все, фінансова допомога союзників, особливу роль тут відіграли знову США. А також після війни Ізраїль отримував репарації від Західної Німеччини. Інвестиції, які потрапляли в країні, спрямовувалися на безпеку своїх громадян і розвиток економіки через інновації. Приблизно 30% ізраїльських досліджень і розробок спрямовані на військові технології. Ізраїль також інвестує у свої людські ресурси, створюючи численні спеціалізовані освітні програми, спрямовані на залучення найкращих талантів до армії та повернення солдат в університети. Науково-технічний прогрес став ключовою метою в політиці Ізраїлю. Наприклад, станом на сьогодні в країні немає жодного університету, який би не мав центру трансферу технологій. Також в Ізраїлі існує спеціальна Національна рада з науково-дослідницьких робіт, яка консультує уряд з наукових питань загальнодержавного значення. Не варто забувати, що для розвитку інновацій в країні передбачені пільги (держгарантії, кредити, гранти для стартапів) [3].

Поряд із успішними кейсами відновлення держав після війни існують також і невдалі. Війна в Боснії і Герцеговині тривала з квітня 1992 року до вересня 1995 між Сербією і Чорногорією, з одного боку, Республікою Боснія і Герцеговина (далі БГ) – з другого, та Хорватією – з третього. Завершити її вдалося мирною угодою, яку країни підписали за посередництва США, Британії, Франції, Німеччини та Росії. Після цього постав новий виклик: відроджувати країни. Лише для Боснії і Герцеговини збитки оцінювали в \$50 – 70 млрд, що в 15 – 20 разів перевищувало її ВВП у перший мирний рік після війни. Для відновлення країн існувало безліч програм. Проекти інфраструктурного відновлення Боснії і Герцеговини були відносно успішними, однак реалізація структурних реформ була недостатньо ефективною, в результаті чого держава відставала від більшості країн регіону. Для розподілу допомоги було створено 11 секторальних цільових груп, кожна з яких очолювалася одним з ключових донорів під загальним головуванням Цільової Економічної Групи (Economic Task Force) яка в свою чергу, підпорядковувалась Офісу Верховного представника. Проблемними питанням функціонування такого складного механізму були:

- відсутність загального стратегічного бачення;
- неузгодженість термінів виконання окремих елементів програми;
- дублювання або провали комунікацій;

- низька відповідальність та підзвітність донорів;
- слабкість стимулів до спільної роботи донорів;
- перетини інституційних інтересів;
- особистісні конфлікти.

Суттєвим недоліком механізму управління відновленням БГ була відсутність інституції, яка б поєднувала дії міжнародних донорів та уряду країни. Фактично Уряд БГ був майже відсторонений від процесів розподілу міжнародної допомоги. Це призводило до проблем оперативного розподілу фінансування між цілями невідкладного характеру та цілями довготермінової стійкості, а також не сприяло швидкому формуванню сильних державних інститутів, здатних ефективно й самостійно управляти міжнародною допомогою.

Україні теж доведеться координувати різні програми відновлення, налагодити звітність, комунікацію та відповідальність за їхню реалізацію. Бо вже зараз ми бачимо, що проектів та фондів буде кілька навіть на державному рівні. Що вже казати про місцеві ініціативи. Досвід Боснії і Герцеговини нагадує, що потрібно мислити стратегічно: не тільки про сьогодні й завтра, а на десятиліття вперед. І розбудовувати інституції, а не лише дороги та будівлі.

Південна Корея внаслідок Другої світової війни була суцільною руїною, а після нападу Північної Кореї у 1950 було зруйновано 80% промислової та транспортної інфраструктури. У той час США надали Південній Кореї близько 1,5 млрд дол США субсидій та «кредитів розвитку». Більша частина цих коштів була видатками споживання, але дещо вклали й у виробничу інфраструктуру та освіту, водночас країна потребувала побудови нової економіки та державних інститутів. Перш за все, в роки відновлення отримані ресурси вкладались у мережу шкіл, дороги та зв'язок. Протягом 1954–1960 років фінансова підтримка з боку США становила близько 10% ВВП Південної Кореї. Наприкінці 60-х років до фінансової підтримки долучилася також Японія, яка виплачувала компенсації за свою окупацію та одночасно інвестувала в корейську економіку. У 60–70 роках збереглася тенденція до грантової підтримки, в першу чергу США, частково гроші залучалися шляхом кредитування, розмір іноземних інвестицій не перевищував 2%. Останні зросли лише внаслідок індустріалізації країни у 80-х роках, водночас розпочалася поступова лібералізація економіки. Було кілька ключових причин економічного зростання країни. Спочатку запровадили політику імпортозаміщення (тарифи на імпорт досягали 77%). Хоча варто сказати, що очікуваних результатів вона не принесла. Також підтримувався розвиток великого бізнесу. Багато з них стали всесвітньо відомими торговельними гігантами (LG, Samsung, Hyundai). І найголовнішим була велика увага до освіти й інновацій. Уряд Південної Кореї зробив велику ставку на розвиток технологій. У 70-х роках в уряді створили спеціальний консультативний центр з питань залучення іноземних технологій, який аналізував попередньо всі технології, які Корея планувала залучати. Донині держава стимулює розвиток науки й технологій, впроваджуючи програми інноваційного розвитку [4; 5].

З досвіду інших країн бачимо, що важливо створити інститут, який буде ефективно розподіляти та контролювати інвестовані кошти, як це було у Європі після Другої світової війни. 21 квітня Президент України підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Це консультативно-дорадчий орган, на який поклали обов'язок власне розробити план відновлення. Також відомі принципи, за якими буде складений даний план:

- повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки;
- отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС;
- побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації;
- налагодження логістичних маршрутів у західному напрямку;

- перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку;
- розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу;
- самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики;
- кліматична модернізація;
- локалізація не менше 60%.

До складу Національної ради з відновлення України від наслідків війни входять винятково представники Офісу Президента та Уряду. Однак до робочих підгруп Ради запрошують і представників громадськості та міжнародних експертів [6].

Водночас пропонують створити Міжнародну агенцію для відбудови України. Схожі функції виконувала Адміністрація економічної співпраці (Economic Cooperation Administration, ECA), яка адмініструвала План Маршалла для Європи. Ця агенція має бути афілійованою з ЄС, водночас бути автономною у прийнятті рішень та мати чіткі терміни існування. Цей орган буде консультувати Україну під час відновлення і стежити, щоб гроші йшли за призначенням. Тобто така агенція може існувати паралельно з Національною радою, щоб допомагати їй [7].

Висновки. Маючи багато кейсів післявоєнної відбудови у світі, ми повинні взяти від них все найкраще та розробити власний. Зменшення податкового навантаження, створення умов для надходження інвестицій, розвиток людського капіталу, створення умов для чесної конкуренції, розвитку приватизації, модернізація – це те, на що повинна орієнтуватися наша країна у післявоєнній відбудові. Власне, про це свідчить успішний досвід інших країн. Тоді як підвищення податків чи ще більше втручання держави в економіку – лише відштовхнуть усе назад і зроблять Україну не привабливою як для людського капіталу, так і для інвестицій. Нам потрібно робити акцент на інноваціях та освіті, адже це і є рушій прогресу. Також потрібно розробити детальний план контролю за отриманими коштами і їх розумного розподілу. Західні партнери повинні бачити потенціал у нашій країні й тоді економічне зростання України відбудеться незадовго після перемоги.

Conclusions. With many case studies of post-war reconstruction in the world, we should take the best from them and develop our own. Reducing the tax burden, creating conditions for inflow of investments, development of human capital, creation of conditions for fair competition, development of privatization, modernization are factors on those our country should focus in post-war reconstruction. Actually, this is evidenced by the successful experience of other countries. Meanwhile, raising taxes or even more state intervention in the economy will only push everything back and make Ukraine unattractive for both human capital and investments. We need to focus on innovation and education because these are the main things in progress. It is also necessary to develop a detailed plan of control over the received funds and their reasonable distribution. Western partners must see the potential in our country and then economic growth of Ukraine will take place shortly after the victory.

Список використаних джерел

1. Пошедін О. План Маршалла як передумова Євроатлантичної інтеграції. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Історичні науки. Том 104. 2010. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3829/Poshedin_Plan.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.09.2022).
2. Комар Н. Напрямок надання міжнародної фінансової та технічної допомоги в рамках Плану Маршалла. Вісник ТНЕУ. 2012. №1. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/15113/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%20%D0%9D.pdf> (дата звернення 15.09.2022).
3. Амелін А. За прикладом Ізраїлю. Як Україні відновити економіку після війни. Економічна правда. 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-rosiji-proti-ukrajini-yak-ukrajini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-viyni-izrajil-ostanni-novini-50229005.html>. (дата звернення: 18.09.2022).

4. Доскоч В. Південна Корея: економічне диво за одне покоління. Інститут Просвіти. 2019. URL: <https://iprosvita.com/pivdenna-koreia-ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnia/>. (дата звернення: 19.09.2022).
5. Савенко С. Економічне диво за одне покоління: Південна Корея – приклад для України. Finance.ua. 2017. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/400091/ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnya-pivdenna-koreya-pryklad-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 19.09.2022).
6. Указ Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>. (дата звернення: 21.09.2022).
7. Агенція з відновлення України: переваги та ризики нового держоргану. Радіо Свобода. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ahentsiya-z-vidnovlennya-ukrayiny-perevahy-ryzyky/31973608.html>. (дата звернення: 21.09.2022).

References

1. Poshedin O. (2010). Plan Marshalla yak peredumova Yevroatlantlychnoyi integraciyi [The Marshall Plan as a prerequisite for Euro-Atlantic integration]. Proceedings of National University “Kyiv-Mohyla Academy”. Historical Sciences (journal). Volume 104. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3829/Poshedin_Plan.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (accessed: 15 September 2022).
2. Komar N. (2012). Napryamky nadannya mizhnarodnoyi finansovoyi ta tekhnichnoyi dopomohy v ramkakh Planu Marshalla. [Directions of providing international financial and technical assistance within the framework of the Marshall Plan]. Bulletin of TNEU (journal). No. 1. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/15113/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%20%D0%9D.pdf>. (accessed: 15 September 2022).
3. Amelin A. (2022). Za prykladom Izrayilyu. Yak Ukrayini vidnovyty ekonomiku pislya viynu. [Following the example of Israel. How to restore Ukraine's economy after the war]. Economic Truth. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viy-na-rosiji-proti-ukrajini-yak-ukrajini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-viyni-izrajil-ostanni-novini-50229005.html>. (accessed: 18 September 2022).
4. Doskoch V. (2019). Pivdenna Koreya: ekonomichne dyvo za done pokolinnya. [South Korea: an economic miracle in one generation.] Institute of Enlightenment. URL: <https://iprosvita.com/pivdenna-ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnia/>. (accessed: 19 September 2022).
5. Savenko S. (2017). Ekonomichne dyvo za done pokolinnya: Pivdenna Koreya – pryklad dlya Ukrayinu. [Economic miracle in one generation: South Korea – an example for Ukraine.] Finance.ua. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/400091/ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnya-pivdenna-koreya-pryklad-dlya-ukrayiny>. (accessed: 19 September 2022).
6. Ukaz Prezidenta Ukrayinu “Pytannya Nacional’noyi Rady z vidnovlennya Urayiny vid naslidkiv viynu” vid 21 kvitnya 2022 roku #266/2022 [Decree of the President of Ukraine dated 21, April 2022 No. 266/2022 “Issues of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (accessed 21 September 2022).
7. Agenciya z vidnovlennya Ukrayiny: perevahy ta ryzyky novogo derzhorganu. [Agency for the Reconstruction of Ukraine: advantages and risks of a new state body]. Radio Svoboda. (2022). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ahentsiya-z-vidnovlennya-ukrayiny-perevahy-ryzyky/31973608.html>. (accessed: 21 September 2022).